

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією з найважливіших тем, що зараз вивчаються в сучасній психологічній науці є проблематика цінностей і ціннісних орієнтацій особистості. Адже сучасні умови детермінують інтенсивний процес переосмислення цих явищ, так як вони впливають на функціонування та розвиток людини. Ціннісні орієнтації є складовими найважливішого структурного компоненту особистості, будучи соціальними у вигляді історичної обумовленості і індивідуальними по відношенню до досвіду конкретного суб'єкта. Проявляючись у всіх сферах життєдіяльності людини вони відіграють роль поведінкових регуляторів. Формування ціннісних орієнтацій являє собою багатогранний і складний процес, адже вони є вікоморфним утворенням, тобто ієрархія цінностей видозмінюється в різні періоди життя, при цьому не втрачаючи визначального сенсу для життєдіяльності особистості.

Наукові праці з проблеми цінностей і ціннісних орієнтацій надають низку тлумачень, теорій, концепцій, які аналізують їх сутність як одну з детермінант формування особистості. Великий внесок у вивчення ціннісних орієнтацій внесли: І.С.Артюхова, Є. К. Кіпріянова, Н. А. Кирилова, В. М. Кузнєцов, А.В. Мудрик, А. С. Шаров. Ціннісні орієнтації молоді проаналізовано О.Ф. Аміровим, К. Ш. Ахіяровим, Є. М. Беловою, Р. Г. Гуровою, В.В. Ластівкою, Т. М. Семенковою, А. С. Сірим, М.С. Яницьким та ін. Дослідники С. Васьковська, О. Власенко, І. Волощук, Т. Дем'янчук, В.О. Набока, С. Петрякова, В. Тюріна, О. Тюрін, О. Уваркіна та ін. вивчають процес формування ціннісних орієнтацій в процесі здобуття професійної освіти.

Цінності є одним з провідних факторів життя як окремо кожної людини так і суспільства в цілому. Вони оцінюють детермінуючий сенс та діяльнісні стратегії, тим самим здійснюючи регулювання соціальних взаємодій, впливають на формування ідеалів і орієнтують людину до зовнішнього середовища, спонукаючи її до діяльності, здійснення конкретних дій, певної поведінки.

Наріжним каменем людського буття є прийняття цінності власної особистості та усвідомлення поняття цінності свого життя як пререгативної категорії. Людина сприймає себе в особистісній цілісності лише у зв'язку з всім світом, в поєднанні з оточуючим суспільством. Подібного роду сприйняття формується протягом усього онтогенетичного періоду життя людини, і допомагає людині протягом усього цього шляху повинні соціальні інститути. І одним з вагоміших соціальних інститутів, що виконують подібну функцію „провідника” є інститути освіти. Проблема формування моральних цінностей як ядра особистості є центральною у виховній системі. Значимий фактор формування моральних цінностей - створення сприятливого емоційного фону. Особливість ціннісних орієнтацій складається в тому, що дана категорія управляє поведінковим процесом суб'єкта як усвідомленою дією. Ціннісні орієнтації являють систему ціннісних уподобань, які висловлюють суб'єктивне ставлення особистості до об'єктивних умов життя, визначають вчинки і дії людини, проявляють себе в практичній поведінці [1].

Ціннісні орієнтації являють собою ряд засад (економічних, естетичних, ідеологічних, моральних, гносеологічних, онтологічних, політичних, релігійних, соціальних), оціночних суджень суб'єкта, що склалися про навколишню дійсність, певні її сторони, об'єкти, сфери які є утворюючими змістової сторони спрямованості особистості. Дане явище має динамічний характер, так як процес засвоєння цінностей новим поколінням попереднього покоління відбувається скрізь призму власного сприйняття, трансформуючись їх власними цінностями. Цілком природно, що подібний процес пов'язаний зі змінами в політичній, культурній та економічній сфері життя суспільства певної країни. Так, Р. Інглхарт вважав, що цінності - це значимість явищ і предметів реальної дійсності з погляду їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних спільнот і груп та особистості; моральні та естетичні вимоги, які виробила загальнолюдська культура [3].

Автором однієї з найвідоміших типологій цінностей є М. Рокіч. Основою його моделі є припущення, про те, що цінності підлягають трансформації під впливом культури і виховання. Він виділив два класи цінностей: термінальні (цінні самі по собі) та інструментальні (використовуються для досягнення певних цілей).

В якості термінальних цінностей розглядається те, до чого слід прагнути в житті, наприклад: безпека, визнання, відчуття завершеності, внутрішня гармонія, дружба, задоволення, комфортне життя, краса, мудрість, надійна сім'я, натхнення, повноцінна любов, пошана, рівність, свобода, щастя [4]. Під інструментальними цінностями зазвичай розуміються особові риси, якими має володіти людина: ввічливість, веселість, відповідальність, здатність, інтелігентність, корисність, логічність, незалежність, ніжність, слухняність, хоробрість, чесність, честюлюбність, чистість. Також виділяють наступні 2 групи цінностей: ті, що детермінуються інтересами і потребами особистості; сенсоутворюючі (надають сенс існуванню особистості).

Ціннісну основу суспільства складає така система цінностей, що видозмінюється відповідно до його розвитку. Без такої системи не зможе повноцінно функціонувати жодна спільнота. На базі фундаментальних цінностей, відбувається формування особистісних ціннісних орієнтацій; її ключеві потреби та життєві цілі; тобто інтегративні процеси цінностей спрямовані не лише на включення людини в соціальну систему, а й на формування відповідних певних інтересів та цілей

Взагалі поняття "цінність" можна трактувати, як те, чому людина надає найвищий статус, визначає вищим над усім іншим, те до чого ставиться з повагою та пошаною. Сюди можна віднести певні ідеї, за допомогою яких люди задовольняють свої власні інтереси і потреби. Щодо ціннісних орієнтацій, то тут можна виділити два пункти:

1) політичні, естетичні, ідеологічні, моральні та інші оціночні критерії за якими конкретний суб'єкт сприймає навколишню дійсність і орієнтується в ній;

2) спосіб диференціації об'єктів за їх значенням [2].

Важливою ознакою сучасної молоді є інтроверсивність орієнтації, тобто зсув акценту на особистісні зміни, а не суспільство. Сучасні молоді люди є здебільшого реалістами, тому для них є характерним вміння дієво і результативно застосовувати свій теоретичний багаж на практиці, на відміну від представників стагнаційного покоління. Вагоме місце займає рейтинг освіти в ціннісній системі молоді. Аналіз різних соціологічних досліджень свідчить, що освіта є однією з десяти найбільш важливих цінностей сучасної молоді. Однак лише для кожної третьої людини сфера освіти є пріоритетною. Для молоді освіта означає підвищення власної кваліфікації, підвищення по службі, покращення якості життя.

На даний момент процес формування соціокультурних цінностей молоді має суперечливий характер. Це обумовлено перш за все трансформаційними процесами українського суспільства та його соціально-ціннісною системою. Спостерігається процес девальвації таких цінностей як честь, гуманізм, співчуття, добропорядочність. Значна частина молоді надає перевагу не духовним, а матеріальним цінностям, цінностям приватного життя.

Отже, можна зробити висновок, що система цінностей не є пасивним утворенням внаслідок впливу соціокультурних, економічних і політичних чинників навколишньої дійсності. Вона є однією з форм самоусвідомлення, самовираження внутрішніх моральних, естетичних, інтелектуальних резервів особистості, які знаходяться у тісному взаємозв'язку з потребами, інтересами та мотивами поведінки. Первинним етапом формування ціннісних орієнтацій є процес навчання і виховання. При цьому навчання спрямоване не стільки на повідомлення конкретних знань в певній галузі, скільки на відтворення культурних та історичних нормативів, які сприяють реалізації особистості. Виховання ж виступає в ролі "транслятора" ціннісних орієнтацій від покоління до покоління на вербальному та невербальному рівнях [5].

З метою досконалого вивчення місця сім'ї в системі цінностей молоді була використана методика "Ціннісні орієнтації особистості" (М. Рокич). Ця методика дає нам змогу виявити на якому місці знаходиться сім'я в системі цінностей молоді.

Дослідження було проведено серед студентів Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Методику пройшли 15 студентів. Респондентам був запропонований набір цінностей із завданням привласнити кожній з них ранг (номер) по ступеню важливості для ціннісної орієнтації. Отримана "ієрархія" дає можливість побачити на якому місці в системі цінностей знаходиться сім'я. Результати дослідження представлені у вигляді діаграми.

Проаналізувавши отримані результати, ми можемо стверджувати, що з 15 студентів у 6 (40%) сім'я займає 2 місце, у 6 (40%) - 4 місце, у 5 (20%) посідає 5 місце. Отже, ми можемо побачити, що сім'я знаходиться на 5 місці (з 18 можливих). У принципі, немає нічого дивного в тому, що вона витіснена такими цінностями, як "здоров'я", "кохання", "матеріальні блага" - це те, що завжди хвилювало і продовжує хвилювати людей в перву чергу.

Таблиця 1.

Результати дослідження місця освіти в системі цінностей молоді

Місце сім'ї в системі цінностей	Кількість осіб	% показник
2	6	40
4	6	40
5	3	20

Отримані дані зобразимо у вигляді кругової діаграми:

Аналіз теоретичних даних виявив, що серед основних цінностей студентства є освіта. Нами було проведено опитування для виявлення результатів цього твердження. Відповідь на питання "Для чого ж потрібно студентам вища освіта?" вони давали через ступінь своєї згоди з наведеними твердженнями щодо ролі освіти. Два висловлювання мають негативне забарвлення, два - позитивне.

"Освіта у наш час нічого не дає". З цією думкою погодилися 5% студентів. Ідею про те, що "Головне - диплом, а не знання", підтримали 10% респондентів. "Освіта - фундамент кар'єри". Так думають 60% опитаних. Вислів "Без гідної освіти дуже важко домогтися успіхів у житті" здобув підтримку 25% респондентів.

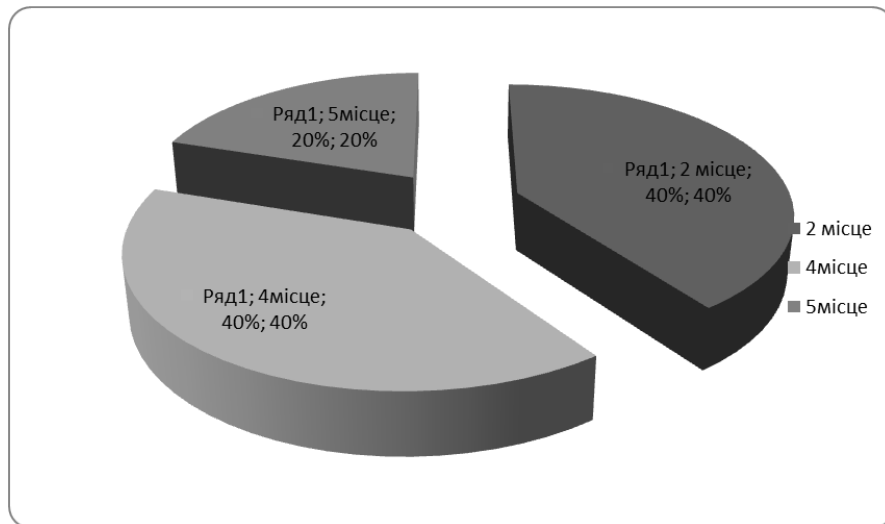

Рис. 1. Результати дослідження показників відношення до сім'ї студентів

При аналізі результатів ступеня згоди з наведеними твердженнями можна зробити висновок, що студенти достатньо високо оцінюють роль освіти. Природно, не всі "противники" освіти, як свого роду основи майбутньої роботи і кар'єри. Тим не менше, і ці люди здобувають вищу освіту, не виключено, однак, що через престиж або заради диплому. Ставлення до освіти і, зокрема її місце в системі цінностей сучасної студентської молоді, проявляється не тільки через бажання / небажання вчитися в університеті, але й через цілі вступу до вузу. Це ще і якості, властиві людині. Також можна помітити, що все частіше головну роль в житті молоді посідають проблеми мікрорівня. Тобто, молодих громадян турбує власне здоров'я, кар'єра, матеріальні блага, освіта, сім'я.

Але дивлячись на результати експерименту, можна сказати, що освіта для української молоді не втрачає свою цінність, і все частіше можна спостерігати таку картину, що молодь (більша кількість) поступає у вищі навчальні заклади саме для здобуття знань, а не лише щоб отримати диплом.

Література:

1. Багдасарьян Н.Г. Ценность образования в модернизирующемся обществе / Багдасарьян Н.Г. // Педагогика. - 2008. - № 5.- с. 34-40.
2. Жабина А.О. Образование в системе ценностей молодежи / Жабина А.О.// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tstu.ru/education/ elib/pdf/st/2008/zabina.pdf>
3. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Инглхарт Р. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: /<http://www.sociology.mephi.ru/docs/polit/html/ingl.htm>
4. Крошка О.І. Сучасна психологічна наука про життєво-ціннісні орієнтації молоді/ Крошка О.І. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kroshka-oi-suchasna-psihologichna-nauka-pro-zhittevo-tsinnisni-orientatsiyi-molodi>
5. Пішун С. Г. Ціннісні орієнтації як наукове поняття / Пішун С. Г.// Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. - 2007. - №13, ч. 2

Ольга Деньдобрая
(Гомель, Республика Беларусь)

ОСОБЕННОСТИ ПОВЕДЕНИЯ И ПРИЧИНЫ ЕГО НАРУШЕНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТЬЮ

Особенности поведения младших школьников с интеллектуальной недостаточностью и причины его нарушения изучали Л.С. Выготский, Г.М. Дульнев, Л.В. Занков, Е.С. Кузьмина, И.Н. Логинова, Н.Г. Морозова, Р.С. Муравьева, Л.И. Переслени, В.Г. Петрова, Б.И. Пинский, С.А. Сагдулаева, Р.Д. Тригер, Ж.И. Шиф, А.М. Щербакова и др.

Интеллектуальная недостаточность младших школьников мешает их социальной адаптации и интеграции в силу нарушений познавательных, коммуникативных способностей, нарушений эмоционально-волевой сферы, несформированности морально-этических представлений.

Исследования А.Р. Лурии, В.И. Лубовского, А.И. Мещерякова, М.С. Певзнер и других ученых показали, что младшим школьникам с интеллектуальной недостаточностью свойственно отсутствие достаточного контроля над своим поведением, эмоциональная нестабильность, снижение потребности в общении, недостаточная целенаправленность поступков, их импульсивность и непоследовательность – всё это затрудняет их приспособление к жизни [1, с. 56].